

Plenum

Tisdag 29.11.2022 kl. 13.59—20.30

24. Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av lagen om lagring av straffregisteruppgifter och om utlämnande av sådana uppgifter mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen och lagar som har samband med den

Regeringens proposition RP 106/2022 rd

Utskottets betänkande LaUB 18/2022 rd

Första behandlingen

Förste vice talman Antti Rinne: Ärende 24 på dagordningen presenteras för första behandling. Till grund för behandlingen ligger lagutskottets betänkande LaUB 18/2022 rd. Nu ska riksdagen besluta om innehållet i lagförslagen. — Jag öppnar den allmänna debatten. Ledamot Meri, presentationsanförande, varsågod.

Debatt

19.49 **Leena Meri ps** (esittelypuheenvuoro): Kiitos, arvoisa puhemies! Esityksessä tarkoitettussa sääntelyssä on kyse kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden rikosrekisteritietojen vaihdon edistämisestä EU:ssa. Esityksen tarkoituksena on tehdä niiden EU:n jäsenvaltioiden, joilla on kolmansien maiden kansalaisten tuomioita koskevia tietoja, tunnistamista koskeva keskitetty järjestelmä, niin sanottu ECRIS-TCN, ja tästä johtuvat EU-asetuksessa edellytetyt muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Lisäksi on tarkoituksena antaa asetusta täydentävän direktiivin täytäntöönpanolainsäädäntö.

Tämän uuden tietojärjestelmän tarkoituksena on luoda keskitetty EU-tasoinen tietojärjestelmä, johon tehtyjen hakujen avulla jäsenvaltiot voivat tunnistaa muita jäsenvaltioita, joilla on kolmansien maiden kansalaisten rikostuomioita koskevia rikosrekisteritietoja. Uusi järjestelmä sisältää jäsenvaltiossa tuomittujen kolmannen maan kansalaisten henkilöllisyyden määrittämistä koskevia tietoja, ennen kaikkea sormenjälkitietoja. Asetuksen mukaan sormenjälkitietojen käyttö on tarpeen, koska se on kaikkein luotettavin menetelmä tunnistaa jäsenvaltioiden alueella olevia kolmansien maiden kansalaisia, joilla ei useinkaan ole asiakirjoja eikä muita tunnistautumisvälineitä, ja ne antavat siis luotettavimpia hakutuloksia.

Varsinaisia rikosrekisteritietoja säilytetään jatkossakin jäsenvaltioiden kansallisissa rikosrekistereissä. Uusi järjestelmä täydentää eurooppalaista rikosrekisteritietojärjestelmää ja mahdollistaa kolmansien maiden kansalaisia koskevien yksittäisten rikosrekisteritietojen koskevien pyyntöjen kohdentamisen jäsenvaltioihin, joissa tuomiotietoja on. Järjestelmän operatiivisesta hallinnasta vastaa eu-LISA eli laaja-alaisten tietojärjestelmien operatiivisesta hallinnoinnista vapauden ja turvallisuuden ja oikeuden alalla vastaava Euroopan unionin virasto. Eikö ollutkin muuten aika nimihirviö? Elikkä lyhyesti eu-LISA — halusin nyt sanoa, mitä se on auki avattuna.

Punkt i protokollet PR 131/2022 rd

Aikaisempi yhteistyö on tähän asti koskenut erityisesti jäsenvaltioiden kansalaisia. Jäsenvaltioiden kansalaisten rikosrekisteritiedot keskitetään kansalaisuusvaltioon, jonne yksittäiset tietopyynnot lähetetään. Voimassa olevassa yhteistyössä kattava kolmannen maan kansalaisten rikostaustan selvittäminen on tarkoittanut, että kyseistä henkilöä koskeva tietopyyntö on jouduttu lähettämään kaikkiin jäsenvaltioihin. Jatkossa tämä järjestelmään tehty haku ilmoittaa, missä jäsenvaltioissa on kolmannen maan kansalaisia koskevia rikosrekisteritietoja. Tämä mahdollistaa yksittäisten rikosrekisteritietoja koskevien pyyntöjen kohdentamisen juuri näihin jäsenvaltioihin, ei siis kaikkiin.

Voimassa olevassa yhteistyössä rikosrekisteritietoja vaihdetaan sähköisesti standardoidussa muodossa jäsenvaltioiden keskusvirastojen välillä. Suomessa keskusviranomaisena toimii Oikeusrekisterikeskus, joka myös esittää toiselle jäsenvaltiolle rikosrekisteritietojen luovuttamista koskevan pyynnön ja vastaa muiden jäsenvaltioiden tänne lähetettyihin pyyntöihin. Esityksen mukaan jatkossa myös uutta järjestelmää käyttää Suomessa Oikeusrekisterikeskus. Tässä ECRIS-yhteistyössä tehtävä rikosrekisteritietojen vaihto koskee erityisesti rikosasian käsittelyä. Myös tietyistä muista käyttötarkoituksista on säädetty. Näistä keskeisin on rikostaustan tarkistaminen lasten kanssa työskentelyä ja vapaaehtoisena toimimista varten. Esityksen mukaan järjestelmää käytetään samoihin käyttötarkoituksiin kuin nykyistä EU-kansalaisten tietojenvaihtoa.

Esityksessä ehdotetulla lainsäädännöllä on tarkoitus tehdä EU-asetuksesta johtuvat välttämättömät muutokset kansalliseen lainsäädäntöön. Lisäksi tarkoituksena on antaa ECRIS-direktiivin täytäntöönpanolainsäädäntö. Esityksessä ehdotetaan asetuksen velvoitteiden täyttämiseksi muun muassa pakkokeinolain 9 lukuun uutta 3 a §:ää, joka sisältää säännökset kolmannen maan kansalaisen sormenjälkien ottamisesta lainvoimaisen tuomion jälkeen, jos hänet on tuomittu vähintään 6 kuukauden vankeusrangaistukseen eikä sormenjälkiä olisi otettu jo aiemmin esitutkinnassa.

Mietinnössään lakivaliokunta toteaa lausuneensa nyt käsiteltävän esityksen taustalla olevista direktiivi- ja asetusehdotuksista jo niiden neuvotteluvaiheessa ja jo tuolloin pitäneensä ehdotuksen tavoitteita myönteisenä. Mietinnössään lakivaliokunta on arvioinut hallituksen esitystä erityisesti uuden järjestelmän käytön soveltamisalan, kolmannen maan kansalaisten sormenjälkien ottamisen sekä kasvokuvien mahdolliseen hyödyntämiseen liittyvien kysymysten osalta. Näiden arvioinnin kohteena olleiden kysymysten osalta asetus on jättänyt kansallista liikkumavaraa esimerkiksi siten, että toisin kuin hallituksen esityksessä on esitetty, tietojärjestelmään voidaan sisällyttää myös tuomion saaneiden kolmannen maan kasvokuvia. Tämän kysymyksen osalta mietinnössä muun ohella todetaan, että johtuen kasvokuvien arkaluontoisuudesta ja siitä, että ehdotuksessa on pyritty noudattamaan henkilötietojen käsittelyn minimointiperiaatetta ja perusoikeuksiin liittyvää oikeasuhtaisuuden vaatimusta, kasvokuvia ei ehdoteta tallennettavaksi tietojärjestelmään.

Lakivaliokunta pitää nyt hallituksen esityksessä omaksuttuja sääntelyratkaisuja lähtökohtaisesti perusteltuina. Valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena sekä puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä eräin lakivaliokunnan mietinnöstä esitetyin muutosehdotuksin.

Lakivaliokunnan päätösehdotus on, että eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 106/22 vp sisältyvät 2.—4. lakiehdotuksen ja että eduskunta hyväksyy muutettuna kyseiseen esitykseen sisältyvän 1. lakiehdotuksen, joka ilmenee mietinnöstä.

Punkt i protokollet PR 131/2022 rd

Lakivaliokunnan mietintö ei ollut yksimielinen, vaan mietintöön sisältyy perussuomalaisten vastalause, jossa ehdotetaan neljää lausumaehdotusta.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Rantanen, Mari, olkaa hyvä.

19.56 Mari Rantanen ps: Arvoisa puhemies! Esittelen tässä perussuomalaisten vastalauseita.

Ensin on tietysti todettava se, että EU-yhteistyössä tämä ECRIS-TCN-järjestelmä, jonne siis kolmansien maiden kansalaisten rikostietoja tallennetaan, on kannatettava. Mutta kuten esittelyssäkin kävi ilmi, nyt tänne tallennetaan sormenjäljet. Siis kolmannen maan kansalaiselta olisi otettava sormenjäljet, jos hänet on lainvoimaisesti tuomittu vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen ja sormenjälkiä ei olisi otettu rikoksen esituttu kinnassa. Nyt lakivaliokunta sai hallintovaliokunnan lausunnossa tehtäväkseen vielä arvioida, kun on kaksi vaihtoehtoa tässä EU-asetuksessa, ECRIS-TCN-asetuksessa, joka olisi mahdollistanut sormenjälkien ottamisen myös hallituksen esitystä ehdotettua laajemmin. Tämä on jäsenvaltion omassa harkinnassa, kuinka päättää. Nämä olisi nimittäin voitu ottaa myös rikoksesta, josta voidaan jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti määrätä enimmillään vähintään 12 kuukauden vankeusrangaistus.

Viimeksi mainittu vaihtoehto olisi johtanut toki suurempaan määrään sormenjälkitietoja, sillä tallentamisvelvollisuus olisi silloin myös tilanteissa, jolloin tuomioistuimien on tuominnut sakkorangaistukseen tai lyhyemmän kuin kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen. Tämä olisi ollut mielestämme perusteltua, jolloin olisi saatu sinne rekisteriin enemmän kolmansien maiden kansalaisten rikoshistoriaa. Ainakin Tšekissä, Romaniassa, Latviassa ja Puolassa on tarkoitus tallentaa useammin kuin nyt täällä meillä Suomessa.

Sitten tästä siis todella puuttuvat kasvokuvat, mikä olisi mielestämme myöskin ollut perusteltua, että siinä olisi ollut sekä sormenjäljet että kasvokuvat. Meillä on ehkä ollut vähän sellainen tulkinta — ainakin huomaa viimeisen neljän vuoden ajalta — että biometriset tiedot tuntuvat olevan Suomessa vähän myrkyä, vaikka EU näyttäisi nyt menevän näiden osalta toiseen suuntaan eli että niitä tallennetaan enemmän, jotta pystytään paremmin ehkäisemään laitonta maassaoloa, terrorismia, vakavia rikoksia ja niin edespäin. Kasvokuvien käyttö on sallittu esimerkiksi Ruotsissa, Latviassa ja Kroatiassa, joissa nämä tallennetaan, ja kyllähän mitä suurempi määrä saadaan tietoa tallennettua ja myöskin tarvittaessa vaihdettua, se on tietysti kaikkien etu.

Samainen ECRIS-TCN-asetus mahdollistaisi näiden tietojen käytön esimerkiksi viisumimenettelyissä, menettelyissä kansalaisuuden saamiseksi sekä maahanmuuttomenettelyissä mukaan lukien turvapaikkamenettelyt. Hallituksen esityksessä ei tätä kuitenkaan ollut, vaikka Maahanmuuttovirastolla on lupaprosesseissaan merkittäviä sisäisen turvallisuuden varmistamiseen liittyviä tiedontarpeita, ja tältä osin perussuomalaiset toivoisivat, että tämä asia otettaisiin käyttöön. On nimittäin niin, että tällä hetkellä muista EU-maista maahanmuuttoprosesseissa Migri saa näistä tiedon vain, jos henkilö itse ilmoittaa hänellä olevan rikostuomioita, ja tällaisia tilanteita luonnollisesti on hyvin harvoin. Maahanmuuttovirasto silloin, kun tämä laki on ollut lausunnolla, nimenomaan toi esiin näitä omia tietotarpeita, joita EU-lainsäädäntö mahdollistaisi, mutta me emme ole ottaneet niitä käyttöön, mikä on sinänsä hyvin harmillista. Näiltä osin me esitämme lausumia.

Arvoisa puhemies! Jos sallitte, niin on pakko tässä kohtaa ottaa esiin, niin kuin totesin, että Suomi on menossa vähän eri suuntaan. Aika usein käydään keskustelua tässäkin salis-

Punkt i protokollet PR 131/2022 rd

sa siitä, mikä perusoikeus on tärkeä. Hyvin usein meille perustellaan esimerkiksi näitten biometrinen tietojen osalta, että niitä ei kerätä ja niitä ei luovuteta ja pyritään... Niin kuin totesin, EU menee vähän toiseen suuntaan, Suomessa pitäydytään tiukasti ja viitataan hyvin usein perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöön.

Mutta tänään tutkiskelin vielä uudelleen hallituksen esitystä 241 terroristisen sisällön levittämiseen puuttumisesta. Siinä esityksessä itse asiassa, lainaan siitä perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä: ”Perustuslakivaliokunta on myös painottanut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tulee suhteuttaa toisiinsa perus- ja ihmisoikeuksiin sekä muihin painaviin yhteiskunnallisiin intresseihin, kuten yleiseen turvallisuuteen liittyviin intresseihin, jotka voivat ääritapauksessa palautua henkilökohtaisen turvallisuuden perusoikeuteen.” — Tämä on perustuslakivaliokunnan lausunnosta 5/1999. — ”Lainsäätäjän tulee turvata yksityiselämän ja henkilötietojen suoja tavalla, jota voidaan pitää hyväksyttävänä perusoikeusjärjestelmän kokonaisuudessa. Valiokunta on katsonut, että yksityiselämän ja henkilötietojen suojalla ei ole etusijaa muihin perusoikeuksiin nähden. Arvioinnissa on kyse kahden tai useamman perusoikeussäännöksen yhteensovittamisesta ja punninnasta (ks. esim. PeVL 14/2018, 26/2018).”

Nyt täytyy sanoa, että juuri toisissa esityksissä sanotaan, että me emme voi, kun perustuslakivaliokunta ei anna mahdollisuutta tietojen jakamiseen ja niiden tallentamiseen erityisesti biometrinen osalta, ja nyt juuri tässä HE 241:ssä on muun muassa tällainen, kun siellä täytyy luovuttaa tietoa. Totean vain, että [Puhemies koputtaa] olisi kyllä varsin hyvä käydä tätäkin keskustelua. On nimittäin niin kuin tässä toteamassani päätöksessä, PeVin lausuntokäytännössä, nimenomaan todetaan, että pitää punnita intressejä. Niitä olisi ehkä pitänyt tässä ECRIS-TCN:ssäkin punnita enemmän yleisen turvallisuuden ja henkilötietojen tallentamisen ja tiedon luovuttamisen osalta. — Kiitos.

Ensimmäinen varapuhemies Antti Rinne: Edustaja Meri, olkaa hyvä.

20.04 Leena Meri ps: Arvoisa puhemies! Kun tuossa äsken käytin puheenvuoron esitellessäni valiokunnan mietintöä, niin nyt keskityn tässä puheenvuorossa siihen vastalauseeseen, jossa olen ollut mukana perussuomalaisen valiokuntaryhmässä. Edustaja Rantanen toi tuossa keskeisiä asioita, mutta haluan kuitenkin vielä muutamaa seikkaa nostaa ja korostaa.

En tiedä, miksi tuo kasvokuvien tallentaminen on jäänyt tästä kokonaan pois, koska tämä EU-oikeus sen sallisi. On totta, että joskus pelkästään sormenjälkitietojen tallentaminen ei ole riittävää, koska sormenjälkitiedot voivat muuttua joko niin, että tulee onnettomuus — sormenjälki voi palaa, syöpyä tai jopa kulua. Tietysti jos ajatellaan, että tässä on kysymys rikoksiin syyllistyneistä ja tätä kautta siitä, että henkilöt eivät esimerkiksi mene sellaisiin töihin jäsenvaltioissa, joissa ollaan lasten kanssa tai muuten terveytensä vuoksi puolustuskyvyttömänä olevien asiakkaiden kanssa. Tai ylipäätensä jos valtiolla on sellainen linja, että eivät halua rikokseen syyllistyneitä maahan, ja jos rikokseen on syyllistynyt, niin haluaisivat katsoa, että minkäs tyyppinen rikos se on — no, olkoon nyt sitten vaikka kävely punaisia päin, mistä nyt varmastikaan ei tule edes päiväsakkoja, mutta ajatellaan näin, ja joku valtio voi ajatella, että se ei haittaa. Mutta esimerkiksi kaikki seksuaalirikokset tai henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset pitäisivät olla sellaisia, mistä pitäisi voida tulla tieto. Meilläkin selviää sakkorangaistuksilla, ja on tietysti haasteellista, että näitä ei käytetä täysimääräisesti, koska rikolliset liikkuvat kansainvälisesti ja hakeutuvat erilaisiin

Punkt i protokollet PR 131/2022 rd

paikkoihin töihin, ja siitähän tässä kuitenkin on kysymys, että suojeltaisiin kansalaisiamme. Tosiaan sitä ei täällä tänään ratkaista eikä varmaan muulloinkaan tässä salissa pystytä ihan lopullisesti ratkaisemaan. Tuo perustuslakivaliokunnan käytäntö on joskus kyllä melko tiukkaa — juuri se, että pitäisi punnita sitä turvallisuutta. Monesti tulee mieleen, että kumpi on tärkeämpää sitten: kansalaisten suojaaminen vai se, että arkaluontoisia tietoja ja rikosrekisteritietoja ei ole jossakin saatavilla, kun kuitenkin summa summarum rikoksia ei ole pakko tehdä. — Kiitos.

Riksdagen avslutade den allmänna debatten.

Riksdagen godkände innehållet i lagförslag 1—4 i proposition RP 106/2022 rd enligt betänkandet. Första behandlingen av lagförslagen avslutades.